

สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ
ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นายพงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์
วิทยากรปฏิบัติการ
กลุ่มงานกฎหมาย ๓ สำนักกฎหมาย

บทความนี้ใช้เพื่อนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา
รายการเจตนารมณ์กฎหมาย
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

สิทธิคำคัดค้านอาญาฟ้องระงับ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

นายพงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์
สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

บทนำ

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทย เป็นหนึ่งในบรรดาประมวลกฎหมายที่เร่งดำเนินการยกร่างเพื่อริเริ่มขอยกเลิกบรรดาสนธิสัญญาที่ราชอาณาจักรสยามทำไว้กับต่างประเทศ ซึ่งมีผลให้ต้องเสียเปรียบในด้านสิทธิสภาพนอกอาณาเขตและเอกราชทางการศาล หลังจากตัดสินใจจัดทำประมวลกฎหมายบ้านเมืองแล้ว ก็ได้ตรากฎหมายลักษณะอาญาเป็นประมวลกฎหมายฉบับแรกของประเทศและประกาศใช้ใน ร.ศ. ๑๒๗ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๒๔๕๑ และต่อมาก็เริ่มร่างและประกาศใช้ประมวลกฎหมายฉบับที่สอง คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยประกาศให้ใช้บรรพ ๑ บรรพ ๒ บรรพ ๓ บรรพ ๔ บรรพ ๕ เรื่อยมาตามลำดับ จนถึงบรรพ ๖ อันเป็นบรรพสุดท้าย โดยบรรพ ๖ ประกาศประกาศใช้เป็นกฎหมายได้ตั้งแต่วันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา คือ วันที่ ๗ มิถุนายน ๒๔๗๘ ซึ่งประมวลกฎหมายทั้งสองฉบับดังกล่าวถือเป็นกฎหมายสารบัญญัติ คือ กฎหมายที่บัญญัติถึงเนื้อหาหรือเรื่องทั่ว ๆ ไป เป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมความประพฤติรวมถึงกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ของพลเมืองไว้

การร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดำเนินการยกร่างจนแล้วเสร็จ และได้นำร่าง ฯ ดังกล่าวเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จประกาศใช้เป็นกฎหมายได้เมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๔๗๘ โดยบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีโครงสร้างแบ่งเป็นเจ็ดภาค คือ ภาค ๑ ข้อความเบื้องต้น, ภาค ๒ สอบสวน, ภาค ๓ วิธีพิจารณาในศาลชั้นต้น, ภาค ๔ อุทธรณ์ และฎีกา, ภาค ๕ พยานหลักฐาน, ภาค ๖ การบังคับตามคำพิพากษา และค่าธรรมเนียม และภาค ๗ อภัยโทษ เปลี่ยนโทษหนักเป็นเบา และลดโทษ ตามลำดับ โดยตั้งแต่เริ่มมีผลใช้บังคับใน พ.ศ. ๒๔๗๘ จนถึงทุกวันนี้ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเป็นกฎหมายวิธีสบัญญัติ (procedural law) ที่บัญญัติถึงกระบวนการหรือวิธีการที่จะบังคับหรือดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายสารบัญญัติ คือ ประมวลกฎหมายอาญา เพื่อกำหนดวิธีการดำเนินคดีทางอาญาต่อผู้ต้องหา ตั้งแต่เรื่องผู้เสียหาย ผู้มีอำนาจจัดการแทน พนักงานสอบสวน การอุทธรณ์ สอบสวน การฟ้องคดีอาญา การพิจารณาคดีชั้นศาล และการส่งลงโทษ เป็นต้น

สาระสำคัญของสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมะเร็งไปตามมาตรา ๓๙

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ "สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมะเร็งไปดังต่อไปนี้

- (๑) โดยความตายของผู้กระทำผิด
- (๒) ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้อง

ตามกฎหมาย

- (๓) เมื่อคดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗
- (๔) เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง
- (๕) เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น
- (๖) เมื่อคดีขาดอายุความ
- (๗) เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ"

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๓๙ ได้กำหนดเงื่อนไขที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมะเร็งไปมีเพียงตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๙ (๑) ถึง (๗) เท่านั้น ดังนั้น หากไม่เข้าเกณฑ์ประการใดประการหนึ่งตามที่บัญญัติไว้ในเงื่อนไขทั้ง ๗ ประการดังกล่าว สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมะเร็งไปไม่ เช่น คำสั่งจำหน่ายคดีเพราะโจทก์ทิ้งฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๗๔ ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๕ หรือกรณีที่โจทก์หรือจำเลยในคดีอาญาถูกฟ้องคดีล้มละลาย หรือการที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่ง ตัวอย่างเหล่านี้หาทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมะเร็งไปไม่

กรณีตามมาตรา ๓๙ นั้น มิได้หมายความว่า เมื่อเกิดกรณีใดกรณีหนึ่งแล้ว สิทธิของโจทก์ในการฟ้องคดีอาญาเท่านั้นที่ระงับไป แต่หมายความว่า เมื่อมีกรณีหนึ่งกรณีใด ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๓๙ นี้เกิดขึ้นไม่ว่าระยะใดในขั้นตอนการของเจ้าพนักงานกึ่งดีหรือชั้นพิจารณาก็ดี อำนาจในการดำเนินการของเจ้าพนักงาน (พนักงานสอบสวน, พนักงานอัยการ หรือศาล) เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษเป็นอันไม่มี หรือระงับสิ้นไป เช่น เมื่อโจทก์ได้ยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้วในระหว่างพิจารณาจำเลยตาย ศาลยอมหมุดอำนาจที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป หรือในกรณีที่เจ้าพนักงานเปรียบเทียบปรับผู้ต้องหาไปแล้ว เป็นเหตุทำให้คดีอาญาเลิกกัน เจ้าพนักงานจะดำเนินคดีกับผู้ต้องหานั้นอีกหาได้ไม่ ซึ่งทั้งสองกรณีอยู่ในความหมายของสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ

กรณีที่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา ๓๙ กำหนดไว้ ๗ กรณีด้วยกันคือ

๑. โดยความตายของผู้กระทำความผิด

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๘ บัญญัติว่า “โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด” แสดงให้เห็นว่า ความรับผิดชอบในทางอาญาและโทษทางอาญานั้น กฎหมายถือว่าเป็นเรื่องเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดโดยแท้ ไม่อาจโอนหรือตกทอดไปยังทายาท กล่าวคือ หากผู้กระทำความผิดถึงแก่ความตายในระหว่างการดำเนินคดีไม่ว่าจะเป็นกรณีที่ผู้นั้นตกเป็นผู้ต้องหาที่อยู่ในระหว่างสอบสวนของพนักงานสอบสวนหรือในชั้นพิจารณาสำคดีของพนักงานอัยการ หรือคดีอยู่ในระหว่างไต่สวนมูลฟ้อง การพิจารณา การพิพากษามีคำสั่งชี้ขาด หรือแม้กระทั่งอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ความตายของผู้กระทำความผิดย่อมทำให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไป และแม้ว่าผู้กระทำความผิดต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้ต้องรับโทษแล้วก็ตาม โทษตามคำพิพากษานั้นก็เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๓๘ แม้เป็นโทษปรับหรือโทษริบทรัพย์สินอันเป็นโทษเกี่ยวกับทรัพย์สินก็เป็นอันระงับไปไม่ตกทอดไปยังทายาท แต่ถ้าผู้กระทำความผิดชำระค่าปรับไปแล้ว ทายาทจะเรียกคืนไม่ได้

สิทธิในการฟ้องคดีระงับไปเฉพาะทางอาญาเท่านั้น หากการกระทำความผิดมีมูลในทางแพ่งด้วย สิทธิในทางแพ่งของผู้เสียหายหาระงับไปด้วยไม่

ในคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเมื่อจำเลยตายสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตามมาตรา ๓๙ (๑) สำหรับคดีส่วนแพ่งศาลจะต้องดำเนินการตาม ป.วิ.พ. มาตรา ๔๒ ในเรื่องคู่ความมรณะ

เมื่อความตายของผู้กระทำความผิดเกิดขึ้นก่อนฟ้อง โจทก์ย่อมหมดอำนาจที่จะนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาล ถ้าความตายเกิดขึ้นภายหลังยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ศาลจะจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๒๗๑/๒๕๓๑ ในคดีรับของโจร พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องและมีคำขอให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาแทนผู้เสียหายด้วย เมื่อจำเลยถึงแก่ความตาย คำขอให้คืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาย่อมตกไปด้วย

กรณีนี้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับมิได้แต่กรณีที่ผู้กระทำความผิดตาย (ผู้ต้องหาหรือจำเลย) เท่านั้น แต่ถ้าเป็นกรณีที่โจทก์หรือผู้เสียหายตายสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมไม่ระงับ ต้องไปพิจารณาเรื่องการรับมรดกความต่อไป

๒. ในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมาย

ความผิดต่อส่วนตัว หรือ ความผิดอันยอมความได้ คือ ความผิดที่กระทำแล้วมีผลกระทบต่อผู้ ที่ถูกกระทำโดยตรงเท่านั้นไม่กระทบต่อสังคมโดยรวม ดังนั้นผู้ที่ถูกกระทำไม่ติดใจเอาความหรือดำเนินคดีกับผู้กระทำ รัฐก็ไม่จำเป็นต้องเข้าไปดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิด

“ความผิดอันยอมความได้” ต้องมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งว่าเป็น “ความผิดอันยอมความได้” ส่วนความผิดนอกจากนั้นถือว่าเป็น “ความผิดอาญาแผ่นดิน” ทั้งสิ้น ดังจะพิจารณาเห็นได้ตามประมวลกฎหมายอาญาที่ได้มีบทบัญญัติระบุมความผิดที่ยอมความได้ไว้หลายมาตรา เช่น ความผิดเกี่ยวกับการค้า มาตรา ๒๗๒, ความผิดต่อเสรีภาพ มาตรา ๓๐๙ วรรคหนึ่ง มาตรา ๓๑๐ วรรคหนึ่ง

และมาตรา ๓๑๑ วรรคหนึ่ง (ดูมาตรา ๓๒๑), ความผิดฐานเปิดเผยความลับ มาตรา ๓๒๒ – มาตรา ๓๒๔ (ดูมาตรา ๓๒๕), ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา ๓๒๖ – มาตรา ๓๓๒ (ดูมาตรา ๓๓๓ วรรคหนึ่ง), ความผิดฐานฉ้อโกง มาตรา ๓๔๑ มาตรา ๓๔๒ และมาตรา ๓๔๔ – มาตรา ๓๔๗ (ดูมาตรา ๓๔๘), ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ มาตรา ๓๔๙ – มาตรา ๓๕๐ (ดูมาตรา ๓๕๑), ความผิดฐานยักยอก มาตรา ๓๕๒ – มาตรา ๓๕๕ (ดูมาตรา ๓๕๖), ความผิดฐานทำให้เสียหาย ทรัพย์สิน มาตรา ๓๕๘ และมาตรา ๓๕๙ (ดูมาตรา ๓๖๑), และความผิดฐานบุกรุก มาตรา ๓๖๒ – มาตรา ๓๖๔ (ดูมาตรา ๓๖๖) เป็นต้น โดยจะพิจารณาเห็นได้ว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่ผู้เสียหายหรือผู้ถูกกระทำ โดยเฉพาะนั้นได้รับความเสียหายมากกว่ารัฐ จึงควรที่จะให้ผู้เสียหายเป็นผู้วินิจฉัยหรือตัดสินใจว่าควรใช้บังคับกฎหมายอาญาแก่ผู้กระทำผิดหรือไม่ ถ้าผู้เสียหายไม่ตั้งใจจะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดก็สามารถยอมความกันได้

ตามมาตรา ๓๙ (๒) บัญญัติให้สิทธินำคดีความผิดต่อส่วนตัวมาฟ้องเป็นอันระงับไปด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ

๒.๑ การถอนคำร้องทุกข์

๒.๒ การถอนฟ้อง

๒.๓ การยอมความ

๒.๑ การถอนคำร้องทุกข์

เมื่อผู้เสียหายได้ร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัวแล้วในภายหลังเกิดเปลี่ยนใจจึงได้ขอถอนคำร้องทุกข์ แต่อย่างไรก็ตาม การถอนคำร้องทุกข์จะต้องกระทำโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักการถอนคำร้องทุกข์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๑๒๖ ประกอบแนวคำพิพากษาศาลฎีกา พอวางหลักเกณฑ์ในการถอนคำร้องทุกข์โดยชอบด้วยกฎหมาย ได้ดังนี้

๑. ต้องเป็นการถอนคำร้องทุกข์ในคดีความผิดต่อส่วนตัว
๒. ผู้เสียหายเท่านั้นจึงจะมีอำนาจถอนคำร้องทุกข์
๓. ถอนคำร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลก็ได้
๔. ต้องถอนคำร้องทุกข์โดยมีเจตนาจะไม่ให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ
๕. ผู้เสียหายจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้

๒.๒ การถอนฟ้อง

มาตรา ๓๙ (๒) บัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป เฉพาะในคดีความผิดต่อส่วนตัว เมื่อได้ถอนฟ้อง โดยมีหลักเกณฑ์ ดังนี้

๑. ระยะเวลาในการถอนฟ้อง

ถอนฟ้องเวลาใดก็ได้แต่ต้องก่อนคดีถึงที่สุด ตามมาตรา ๓๕ วรรคสอง

๒. การให้สิทธิจำเลยโต้แย้งคำคัดค้าน

กรณีจำเลยยังไม่ให้การแก้คดี ศาลมีคำสั่งคำร้องขอถอนฟ้องของโจทก์ก็ได้โดยไม่ต้องถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่

กรณีจำเลยให้การแก้คดีแล้ว ศาลต้องถามจำเลยว่าจะคัดค้านหรือไม่แล้วให้จำเลยจดคำแถลงของจำเลยไว้

ผลการที่จำเลยคัดค้านการถอนฟ้อง ให้ศาลยกคำร้องถอนฟ้องนั้นเสีย

๓. ผลของการถอนฟ้อง

พนักงานอัยการยื่นฟ้องไว้แล้วต่อมาถอนฟ้อง แต่ผู้เสียหายยื่นฟ้องอีกได้ เว้นแต่ผู้เสียหายจะยินยอมเป็นหนังสือให้พนักงานอัยการถอนฟ้อง

ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องไว้แล้วต่อมาถอนฟ้อง ผู้เสียหายคนนั้นและพนักงานอัยการจะนำมาฟ้องอีกไม่ได้ ซึ่งในส่วนนี้ทำให้ไม่มีผู้ใดฟ้องคดีได้อีก ซึ่งก็คือทำสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับตามมาตรา ๓๙ (๒)

ข้อสังเกต

การถอนฟ้องที่จะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปนั้นต้องเป็นการถอนฟ้องโดยเด็ดขาด คือถอนฟ้องเพราะไม่ติดใจดำเนินคดีกับจำเลยอีกต่อไป หากผู้เสียหายยื่นฟ้องไว้แล้วและต่อมาถอนฟ้องเพื่อไปเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการในภายหลังถือว่าเป็นการถอนฟ้องไม่เด็ดขาด

๒.๓ การยอมความ

การยอมความเป็นการที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดต่างตกลงยินยอมระงับข้อพิพาทระหว่างกัน คดีความผิดอันยอมความได้นั้นจะยอมความในเวลาใดก่อนคดีถึงที่สุดก็ได้

การประนีประนอมยอมความในทางแพ่งจะต้องทำหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิด จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ แต่การยอมความในทางอาญานั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามีได้บัญญัติบังคับให้ทำเป็นหนังสือ การยอมความในทางอาญาจึงอาจทำได้ด้วยวาจาต่อหน้าศาล หรือศาลอาจอนุมานเอาจากพฤติการณ์ต่างๆ ในคดีว่ามีการยอมความระหว่างกันแล้วก็ได้ แต่พฤติการณ์จะต้องมีความชัดเจนพอที่จะถือได้เช่นนั้น

หลักเกณฑ์การยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะมีผลทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป มีดังนี้

๑. สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับเฉพาะ คดีความผิดต่อส่วนตัว สำหรับข้อหาที่มีใช้ความผิดต่อส่วนตัว สิทธิคดีอาญามาฟ้องหาระงับไปไม่ พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการหรือศาลแล้วแต่กรณี ยังคงมีอำนาจดำเนินคดีต่อไปได้

๒. ข้อตกลงยอมความจะต้องปรากฏว่าผู้เสียหายมีเจตนาจะมีให้จำเลยผู้กระทำความผิดต้องรับโทษอาญา ข้อตกลงยอมความต้องชัดเจนว่าผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความหรือสละสิทธิในการ

ดำเนินคดีอาญาต่อจำเลยแล้ว หรือพฤติการณ์แห่งคดีอาจแสดงว่าเป็นการยอมความกันแล้ว แม้ในสัญญาจะมีได้มีข้อความโดยชัดแจ้งว่าในคดีอาญาเป็นอันระงับไปก็ก็ตาม แต่ถ้าตามพฤติการณ์แห่งคดีพอถือได้ว่าผู้เสียหายและจำเลยทำสัญญาโดยมุ่งประสงค์ให้ข้อหาทางอาญาระงับด้วย ก็ถือว่าเป็นการยอมความโดยถูกต้องตามกฎหมาย สิทธินำคดีอาญามาฟ้องในความผิดต่อส่วนตัวระงับไป เช่น ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงินตามเช็ค ในมูลหนี้ซื้อขายสินค้า จำเลยนำของมาคืนโจทก์ โจทก์รับของหักใช้หนี้ตามเช็ค ถือเป็นพฤติการณ์ตามมุ่งหมายว่าโจทก์จำเลยตกลงระงับข้อพิพาทต่อกัน (คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๘๗/๒๕๒๓)

การยอมความกันในคดีแพ่ง โดยไม่ได้ตกลงให้ความรับผิดชอบอาญาระงับหรือสละสิทธิในการดำเนินคดีอาญาด้วย ไม่ถือว่าเป็นการยอมความกันในคดีอาญา หรือการที่ผู้เสียหายกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยปฏิบัติตามก่อน จึงยอมความกันนั้น ไม่ทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

๓. คดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗

คดีเลิกกันตามมาตรา ๓๗ อันจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับไปตามมาตรา ๓๙

(๓) เป็นการดำเนินการเพื่อยุติคดีในชั้นเจ้าพนักงาน

คดีอาญาเลิกกันได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา

(๒) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีอื่นที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือความผิดต่อกฎหมายเกี่ยวกับภาษีอากรซึ่งมีโทษปรับอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท เมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่พนักงานสอบสวนได้เปรียบเทียบแล้ว

(๓) ในคดีความผิดที่เป็นลหุโทษหรือความผิดที่มีอัตราโทษไม่สูงกว่าความผิดลหุโทษหรือคดีที่มีโทษปรับสถานเดียวอย่างสูงไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเกิดในกรุงเทพมหานครเมื่อผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามที่นายตำรวจประจำท้องที่ตั้งแต่ตำแหน่งสารวัตรขึ้นไป หรือนายตำรวจชั้นสัญญาบัตรผู้ทำการในตำแหน่งนั้น ๆ ได้เปรียบเทียบแล้ว

(๔) ในคดีซึ่งเปรียบเทียบได้ตามกฎหมายอื่น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว

นอกจากนั้น ตามมาตรา ๓๘ ยังกำหนดว่า

ถ้าความผิดตามอนุมาตรา (๒) (๓) และ (๔) แห่งมาตรา ๓๗ ก่อน ถ้าเจ้าพนักงานดังกล่าวในมาตรานั้นเห็นว่าผู้ต้องหาไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ให้มีอำนาจเปรียบเทียบดังนี้

(๑) ให้กำหนดค่าปรับซึ่งผู้ต้องหาจะพึงชำระ ถ้าผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมตามนั้น เมื่อผู้ต้องหาได้ชำระเงินค่าปรับตามจำนวนที่เจ้าหน้าที่กำหนดให้ภายในเวลาอันสมควร แต่ไม่เกินสิบห้าวันแล้ว คดีนั้นเป็นอันเสร็จเด็ดขาด

ถ้าผู้ต้องหาไม่ยินยอมตามที่เปรียบเทียบ หรือเมื่อยินยอมแล้ว ไม่ชำระเงินค่าปรับภายในเวลาดำหนดในวรรคก่อน ให้ดำเนินคดีต่อไป

(๒) ในคดีมีค่าทดแทน ถ้าผู้เสียหายและผู้ต้องหายินยอมให้เปรียบเทียบ ให้เจ้าหน้าที่กะจำนวนตามที่เห็นควรหรือตามที่คู่ความตกลงกัน

กรณีคดีอาญาเล็กน้อยตามมาตรา ๓๗ (๑) นั้น เป็นกรณีที่คดีอาญานั้นมิโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาลพิจารณา ย่อมแสดงให้เห็นอยู่ในตัวว่าผู้กระทำความผิดได้ยอมรับผิดและยอมรับโทษเต็มตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ คดีจึงไม่จำเป็นต้องดำเนินการอะไรอีก มาตรา ๓๗ (๑) จึงบัญญัติให้คดีอาญาเล็กน้อยนั้น และยอมส่งผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป

แต่ในกรณีตามมาตรา ๓๗ (๒) (๓) และ (๔) นั้น เป็นกรณีที่คดีอาญาเล็กน้อยเพราะผู้ต้องหาชำระค่าปรับตามค่าเปรียบเทียบของเจ้าพนักงาน ซึ่งหาใช่เป็นกรณีที่ผู้ต้องหายอมรับผิดและยอมรับโทษเต็มตามที่กฎหมายบัญญัติเหมือนดังกรณีตามมาตรา ๓๗(๑) ไม่ หากแต่เป็นกรณีที่ผู้ต้องหาและผู้เสียหายยินยอมเลิกคดีกันตามค่าเปรียบเทียบของเจ้าพนักงาน กฎหมายจึงบัญญัติหลักเกณฑ์และวิธีการเปรียบเทียบปรับเอาไว้ในมาตรา ๓๘

๔. เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดซึ่งได้ฟ้อง (ฟ้องซ้ำในคดีอาญา)

เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ฟ้อง สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ย่อมระงับ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ดังนี้

๑. จำเลยในคดีก่อนและจำเลยในคดีหลังต้องเป็นบุคคลคนเดียวกัน

หลักการของฟ้องซ้ำ ตามมาตรา ๓๙ (๔) นั้นมาจากภาษาลาตินที่ว่า “Non bis in idem” ซึ่งแปลว่า บุคคลไม่ควรได้รับความเดือดร้อนซ้ำสองสำหรับการกระทำครั้งเดียว อันหมายความว่า ในการกระทำความผิดอันเดียวกันนั้นจะดำเนินคดีแก่บุคคลคนเดียวซ้ำสองอีกไม่ได้ แต่กฎหมายหาได้ห้ามการดำเนินคดีในเรื่องเดียวกันนั้นแก่บุคคลอื่นๆ อีกไม่ แม้จะเป็นการกระทำอันเดียวกันก็ตาม ทั้งนี้ไม่คำนึงว่าใครจะเป็นโจทก์ก็ตาม หากเป็นเรื่องเดียวกันนั้นอีก จะฟ้องจำเลยในความผิดนั้นอีกไม่ได้

๒. ข้อกล่าวหาในคดีก่อนและคดีหลังมาจากเหตุเดียวกัน

ถ้อยคำที่ว่า ในความผิดซึ่งได้ฟ้อง นั้น กฎหมายเน้นถึงความผิดที่จำเลยกระทำ หาใช่ประเด็นที่พิพาทกันเหมือนฟ้องซ้ำในคดีแพ่ง ดังนั้น สารสำคัญอยู่ที่ว่า ประเด็นข้อกล่าวหาในคดีก่อนกับในคดีหลังมีมูลมาจากเหตุหรือการกระทำอันเดียวกันหรือไม่เท่านั้น กล่าวคือ หากเป็นการกระทำผิดอันเดียวกันหรือมูลอันเดียวกัน หรือการกระทำกรรมเดียวกัน แม้โจทก์จะฟ้องจำเลยในความผิดคนละข้อหาหรือประเด็นที่วินิจฉัยจะแตกต่างกัน แต่ถ้าข้อกล่าวหาหรือประเด็นพิพาทนั้นมาจากการกระทำของจำเลยอันเดียวกันย่อมถือว่าประเด็นข้อกล่าวหาจากเหตุเดียวกัน

๓. ศาลในคดีใดคดีหนึ่งมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว

หลักเกณฑ์การมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด

คำพิพากษาศาลชั้นต้นก็ถือว่าเสร็จเด็ดขาดแล้ว หากจำเป็นต้องเป็นคำพิพากษาถึงที่สุดเหมือนฟ้อง
ซ้ำในคดีแพ่งไม่ ดังนั้น ในคดีอาญาเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว สิทธินำคดีอาญามา
ฟ้องย่อมนะจับไปตามมาตรา ๓๙ (๔) ทั้งนี้ หากมีคดีอื่นฟ้องจำเลยในกรรมเดียวกันย่อมเป็นฟ้องซ้ำ

คำพิพากษาของศาลทหารก็ถือว่าเสร็จเด็ดขาด หากเป็นการกระทำความผิดเดียวกัน แม้จะเป็น
คำพิพากษาของศาลทหาร ซึ่งเป็นศาลคนละระบบกับศาลยุติธรรม สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมนะจับ
ไป โจทก์จะยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลพลเรือนเพื่อให้ลงโทษจำเลยซ้ำอีกไม่ได้

คำพิพากษายกฟ้องที่จะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับต้องยกฟ้องโดยวินิจฉัยเนื้อหาแห่ง
คดีแล้ว โดยต้องวินิจฉัยในเนื้อหาแห่งคดีว่าการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หากเป็นการยกฟ้อง
โดยยังมีได้วินิจฉัยถึงการกระทำของจำเลย หรือยกฟ้องเพราะโจทก์ไม่ลงลายมือชื่อในฟ้อง หรือยก
ฟ้องในชั้นตรวจคำฟ้องตามมาตรา ๑๖๑ เหล่านี้ย่อมถือได้ว่าศาลยังไม่ได้วินิจฉัยเนื้อหาแห่งคดี โจทก์
ย่อมนำคดีมาฟ้องได้ใหม่ ไม่ถือว่าเป็นคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด

คดีก่อนจะต้องมีการฟ้องร้องดำเนินคดีแก่จำเลยอย่างแท้จริง กล่าวคือ จะต้องปรากฏว่าคดี
ก่อนเป็นกรณีที่จำเลยถูกโจทก์ฟ้องร้องดำเนินคดีอย่างแท้จริงด้วยจึงจะถือได้ว่าคดีก่อนศาลได้มีคำ
พิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว อันจะทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไป ดังนั้น หากปรากฏว่าคดีก่อน
เป็นการฟ้องร้องโดยโจทก์และจำเลยดำเนินคดีอย่างสมยอมกันเพื่่อมุ่งหมายเพียงก่อให้เกิดผลตาม
มาตรา ๓๙ (๔) แม้จะเป็นการกระทำความผิดเดียวกันก็ไม่ถือว่าศาลได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาด
สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องย่อมไม่ระงับ

๕. เมื่อมีกฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำผิดยกเลิกความผิดเช่นนั้น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าตามบทบัญญัติของกฎหมายที่
บัญญัติในภายหลัง การกระทำเช่นนั้นไม่เป็นความผิดต่อไป ให้ผู้ที่ได้กระทำการนั้นพ้นจากการเป็น
ผู้กระทำความผิด และถ้าได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว ก็ให้ถือว่าผู้นั้นไม่เคยต้องคำพิพากษา
ว่าได้กระทำความผิดนั้น ถ้ารับโทษอยู่ก็ให้การลงโทษนั้นสิ้นสุดลง” เมื่อตามกฎหมายอาญาซึ่งเป็น
กฎหมายสารบัญญัติในมาตรา ๒ วรรคสองดังกล่าว มีหลักการที่สำคัญว่า ในกรณีที่ตามบทบัญญัติ
ของกฎหมายที่บัญญัติในภายหลังว่า การกระทำความผิดใดไม่เป็นความผิดอีกต่อไป กล่าวคือ
เป็นกรณีที่กฎหมายออกใช้ภายหลังการกระทำความผิดได้บัญญัติยกเลิกความผิดให้ผู้ที่ได้กระทำการ
นั้นจากการเป็นผู้กระทำความผิด ในส่วนของมาตรา ๓๙ (๕) ซึ่งเป็นกฎหมายฝ่ายวิธีสบัญญัติ
จึงจำเป็นที่จะต้องบัญญัติให้สอดคล้องต้องกันว่า ในกรณีที่มีกฎหมายออกใช้ในภายหลังยกเลิก
ความผิดเช่นนั้น ก็ให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องสำหรับความผิดที่ถูกยกเลิกแล้วนั้นระงับสิ้นไปด้วย

ข้อสังเกต กฎหมายที่ออกมาในภายหลังจะต้องเป็นกฎหมายที่มีศักดิ์ของกฎหมายเท่ากันหรือสูงกว่า แม้กฎหมายที่ออกใช้ในภายหลังเป็นกฎหมายคนละชนิดกัน แต่หากว่ามีศักดิ์ของกฎหมายเสมอกันหรือสูงกว่ากฎหมายเก่าก็ต้องถือว่ากฎหมายที่ออกใช้ในภายหลังได้ยกเลิกความผิดนั้นแล้ว และในกรณีที่กฎหมายแม่บทให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารที่จะตรากฎหมายลำดับรอง เช่น พระราชกฤษฎีกาหรือกฎกระทรวง หากกฎหมายลำดับรองได้ออกมายกเลิกความผิดตามกฎหมายเก่า ก็ถือว่ากฎหมายใหม่ยกเลิกกฎหมายเก่าเช่นกัน

หากกรณีที่กฎหมายออกใช้ในภายหลังการกระทำความผิดเพียงแต่แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่ใช้ขณะกระทำความผิด แต่มิได้ถึงขนาดยกเลิกความผิด ย่อมไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา ๓๙ (๕) ที่จะถือว่าสิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับ

๖. เมื่อคดีขาดอายุความ

การฟ้องคดีจำต้องฟ้องภายในอายุความหลักทั่วไปในเรื่องอายุความฟ้องคดีอาญามีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๙๕ และ ๙๖ ไว้เป็นการเฉพาะแล้ว ด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการนำหลักเรื่องอายุความสะดุดหยุดลงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่การดำเนินคดีอาญา

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๙๕ เป็นอายุความที่กำหนดเวลาอย่างต่ำหนึ่งปี และอย่างสูงยี่สิบปี การนับอายุความให้นับตั้งแต่วันกระทำความผิดเป็นต้นไป สำหรับมาตรา ๙๖ เป็นอายุความสำหรับความผิดอันยอมความได้ โดยกำหนดให้ผู้เสียหายร้องทุกข์ภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด หากมิได้ร้องทุกข์ตามที่กำหนดระยะเวลาไว้ย่อมทำให้คดีขาดอายุความ

๗. เมื่อมีกฎหมายยกเว้นโทษ

การกระทำที่กฎหมายยกเว้นโทษ หมายความว่า การกระทำนั้นยังเป็นการผิดอยู่แต่กฎหมายไม่เอาโทษ เกณฑ์ข้อนี้จึงแตกต่างกับมาตรา ๓๙ (๕) ที่ว่าด้วยกฎหมายยกเลิกความผิด ซึ่งในกรณีนั้นการกระทำไม่ถือเป็นความผิดอีกเลยตามกฎหมายใหม่ ดังนั้น มาตรา ๓๙ (๗) เป็นกรณีที่เมื่อมีการออกกฎหมายยกเว้นโทษแล้วย่อมทำให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับอีกกรณีหนึ่ง เช่น การออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมคราวเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. ๒๔๗๕ หรือการออกพระราชบัญญัติล้างมลทินในวโรกาสพิเศษที่สำคัญๆ เป็นต้น

บรรณานุกรม

หนังสือ

จุลสิงห์ วสันตสิงห์. (๒๕๕๓). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑ (มาตรา ๑ – มาตรา ๑๑๙). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

จุฬารัตน์ ยะปะนันท์. ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความไม่ได้. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๖๓, จาก

https://www.senate.go.th/assets/portals/๙๓/fileups/๒๗๒/files/S%E๐%B๙%๘๘ub_Jun/๑๒know/K๙๑_jul_๗_๒.pdf

ธานีศ เกศวพิทักษ์. (๒๕๕๙). คำอธิบายประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ภาค ๑ (มาตรา ๑ – มาตรา ๑๕๖). กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

อรรถพล ไใหญ่สว่าง. (๒๕๖๐). คำอธิบายสัมมนากฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา.

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา